

N:o 35.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydande hemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp; gifven Stockholms slott den 7 mars 1890.

Med åberopande af bilagda utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden vill Kongl. Maj:t härmed äska Riksdagens medgifvande dertill:

att ett rörande säteriet Mossebo 1 mantal, säteriet Nygård 1 mantal och frälsehemmanet Tomten $\frac{5}{72}$:dels mantal i Mölltorps socken af Vadsbo härad och Skaraborgs län enligt köpekontrakt den 16 sistlidne januari afslutadt köp må, mot det till statsverket öfverlemnas ett af svenska qvinnoföreningen till egendomarnes inköpande lemnadt bidrag, få af staten öfvertagas samt

att, vid bifall härtill, egendomarne må få öfverlätas till disposition af arméförvaltningen.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Hj. Palmstierna.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7
mars 1890.*

Närvarande:

Hans excellens, herr statsministern friherre ÅKERHJELM,
Hans excellens, herr ministern för utrikes ärendena greve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
friherre ÅKERHJELM.
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

Departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna anförde:

»Sedan svenska qvinnoföreningen vid årsmöte den 14 november 1889 beslutat att för inköp af säteriet Mossebo 1 mantal, säteriet Nygård 1 mantal och frälsehemmanet Tomten $\frac{5}{72}$ mantal i Mölltorps socken af Vadsbo härad och Skaraborgs län till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett belopp af 24,000 kronor, och Eders Kongl. Maj:t, för att icke lemna

ur händerna det tillfälle, som samtidigt erbjöd sig att på antagliga vilkor åt det allmänna förvärfva nämnda fastigheter, hvilkas egande anmälts vara af mycken betydelse för de pågående befästningsarbetena å Vaberget, behagat medgifva att desamma finge, med användande af den sålunda erbjudna penningesumman, för Eders Maj:ts egen räkning inköpas, torde, sedan fastigheterna numera på detta sätt inköpts, åtgärder böra vidtagas för deras öfverlåtande åt statsverket. Då emellertid den för hemmanen bestända köpeskilling öfverstiger det af svenska qvinnoföreningen erbjudna belopp och en del af densamma följaktligen måste mot in-teckning i fastigheterna qvarstå, så att staten genom öfvertagande af köpslutet komme att häfta för gäld, lärer Riksdagens samtycke till öfverlåtelsen böra inhemtas. Jag anhåller alltså att i korthet få erinra om hvad i ärendet förekommit.

Uti underdånig skrifvelse den 4 december 1889 fäste chefen för fortifikationen Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten deraf, att nu ifrågavarande hemman kommo i statens besittning. Det vore Eders Kongl. Maj:t bekant, yttrade han, att de år 1887 påbörjade befästningsarbetena å Vaberget vid Karlsborg afsåge endast utförandet af de nödvändigaste anläggningarne å bergets topp, af hvilket kronan icke inköpt större område än som för dessa anläggningar oundgängligen erfordrades. Den skogbevuxna och skarpt brutna beskaffenheten af det vidsträckta bergets sluttningar gjorde emellertid, att dessa mindre väl och ställvis alldeles icke kunde åtkommas från verken å sjelfva toppen, hvadan ett godt försvar af ifrågavarande för Karlsborgs fästning numera så vigtiga position, efter chefens för fortifikationen åsigt, ovilkorligen kräfde att vissa terrängförändringar, såsom skogsrödjningar, utfyllningar och afjemningar m. m. blefvo å nämnda sluttningar verkställda. Att låta dessa arbeten helt och hållet anstå till ett krigsutbrott ansåge chefen för fortifikationen vådligt, då de vore af den vidlyftiga och tidsödande beskaffenhet att de sannolikt då komme att blifva till största delen ogjorda, till stort men för ett fullkraftigt försvar af denna del utaf Karlsborgs yttre befästningslinie. Chefen för fortifikationen hade därför och då de knappa årsanslagen för Karlsborgs fästningsbyggnad icke lemnade någon utsigt att kunna för kronan förvärfva de områden af berget, der nämnda arbeten borde utföras, hemställt till svenska qvinnoföreningen, huruvida densamma icke skulle vilja för sina insamlade medel inköpa det ofvannämnda säteriet Mossebo med underlydande, hvars egor till betydande del voro belägna på bergets vestra sluttning, för att dymedelst bereda kronan rätt att inom detta område redan i fredstid utföra erforderliga försvarsarbeten och utfyllningar.

Egendomen vore år 1888 taxerad till 43,400 kronor; de deri in-tecknade skulder uppginge till ett belopp af 29,000 kronor, hvaraf 16,000

kronor utgjorde återstoden af ett i Smålands m. fl. provinser hypoteks-förening bekommet lån å ursprungligen 20,000 kronor. Annuiteten å detta lån uppginge till 1,150 kronor och de årliga utskylderna till omkring 220 kronor; och kunde slutligen egendomen åt kronan förvärfvas för 40,000 kronor.

Med anmälan vidare, att svenska qvinnoföreningen, på sätt redan antydts, förklarar sig vilja till inköpet bidraga med 24,000 kronor och att förberedande köpeaftal redan afslutats, hemställde alltså chefen för fortifikationen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes medgifva, att köp om hemmanen finge på de i nämnda köpeaftal bestämda vilkor för Eders Kongl. Maj:ts räkning afslutas, äfvensom uppdraga åt arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att, efter fastigheternas inköpande, handhafva förvaltningen af desamma med rättighet att inom deras områden låta verkställa de arbeten, som kunde anses erforderliga för ett ändamålsenligt ordnande af Vabergspositionens försvar.

Då i det af chefen för fortifikationen tillika bifogade förslag till köpeaftal från säljarens sida uppstälts såsom vilkor för aftalets bestånd, att köpet afslutades före den 1 februari 1890, och tiden icke medgaf att dessförinnan inhemta Riksdagens samtycke till fastigheternas öfvertagande, behagade Eders Kongl. Maj:t, som af chefens för fortifikationen yttrande i ämnet inhemtade att köpeanbudet ansågs mycket förmånligt för kronan, för egen del antaga anbudet.

I följd deraf uppdrogs åt chefen för fortifikationen att dels underrätta svenska qvinnoföreningen att det af föreningen erbjudna bidrag till köpe-skillingen mottoges och dels för Eders Kongl. Maj:ts räkning på de i förslaget till köpeaftalet bestämda vilkor inköpa fastigheterna.

I underdånig skrifvelse den 3 i denna månad har nu chefen för fortifikationen anmält att köpet afslutats; och har han dervid öfverlemnadt, förutom gravationsbevis, köpebref och åtkomsthandlingar jemte beskrifning och karta öfver hemmanen, dels det emellan hemmanens förutvarande egare A. Jonsson och Matilda Isaksson, å ena, och öfverstelöjtnanten m. m. V. Norrman, å andra sidan, den 16 sistlidne januari upprättade, å Eders Kongl. Maj:t öfverlåtna köpekontrakt och dels ett emellan bemälda Norrman, å ena, och landtbrukaren A. Johansson, å andra sidan, den 12 februari innevarande år rörande hemmanen upprättadt arrendekontrakt.

Af dessa handlingar framgår bland annat följande: egendomen består numera, sedan en del deraf förut försålts till kronan, af sammanlagdt 682 tunnland 6,4 kappland, deraf 123 tunnland 7,4 kappland åker, 169 tunnland 7,9 kappland äng och 389 tunnland 23,1 kappland afränsningsjord; och har derå 1887 skördats 480 tunnor hafre utom slöhafre, 100 tunnor

råg, 280 tunnor potatis och 50 lass hö, hvarjente ladugården anses kunna inbringa omkring 2,000 kronor. Fastigheterna tillträdas den 14 i denna månad. Alla af egendomarna utgående skatter och onera af hvad namn och beskaffenhet som helst bestridas af köparen från och med tillträdesdagen. Köpeskillingen är bestämd till 40,000 kronor och liqvideras sålunda, att köparen öfvertager och ansvarar med utfästa räntor från tillträdesdagen för de i hemmanen in-tecknade skuldförbindelser samt betalar återstoden kontant vid tillträdet. Den blifvande arrendatorn, som för arrendekontraktets fullgörande ställt borgen af tre personer en för alla och alla för en såsom för egen skuld, är skyldig att under arrendetiden, som inträder den 14 mars innevarande år och utgår samma dag 1905, väl häfda åkerjorden i sjuårig cirkulation. Egendomen skall mottagas efter syn, hvilken bör förrättas, sedan åbyggnaderna vid mangården blifvit genom egarens försorg reparerade och i försvarligt stånd försatta, och skall likaledes afträdas efter syn, då arrendatorn är skyldig att aflemna egendomen i lika godt skick, som han mottagit densamma. Med undantag endast af eganderättsbevollningen, som af jordegaren erlægges, ansvarar arrendatorn, utan afdrag å arrendesumman, för alla af egendomen utgående skatter och onera, afgiften för försäkrade åbyggnader, som af honom disponeras, jemväl häruti inbegripen. Skulle jordegaren lemna kronan tillstånd att å egendomens egor låta utföra befästningsanläggningar eller nya vägar eller andra arbeten, får arrendatorn icke lägga hinder därför, men är berättigad att, om åkerjord för dylikt ändamål tages i anspråk, erhålla årligt afdrag på arrendeafgiften efter 14 kronor per tunnland. Önskar jordegaren för egen räkning afverka skog, får arrendatorn ej motsätta sig utkörningen af det fällda virket. Arrendatorn, som i årligt arrende betalar 1,800 kronor, är slutligen, om jordegaren önskar försälja eller på annat sätt disponera öfver egendomen, skyldig att nästa laga fardag efter härom meddelad underrättelse från egendomen afflytta mot godtgörelse af 200 kronor per återstående arrendeår, om sådan åtgärd sker före det 10:de arrendeåret, och af 300 kronor, om den sker derefter.

Dessutom torde böra tilläggas, att, enligt chefens för fortifikationen sist omförmälda skrifvelse, de af svenska qvinnoföreningen erbjudna medel blifva disponibla, 20,000 kronor den 18 i denna månad och återstoden den 18 nästkommande maj, samt att de i hemmanen in-tecknade skulder, med undantag af den till Smålands m. fl. provinsers hypotheks-förening, blifvit uppsagda till betalning den 26 nästkommande augusti, så att, då det erbjudna bidraget på en obetydlighet när, som af chefen för fortifikationen beräknas till 447 kronor 53 öre, förslår till gäldande så väl af nämnda

skulder som af alla utgifter i och för köpeskillingsliqviden, den skuld, kronan skulle komma att öfvertaga, redan under innevarande års lopp komme att inskränka sig till förbindelsen till hypoteksföreningen, å hvilken annuiteten, såsom jag redan yttrat, uppgår till 1,150 kronor.

Af hvad sålunda anförts torde framgå, dels att det för kronan måste vara af mycken vigt att kunna förfoga öfver ifrågavarande egendom, och dels att någon risk icke kan vara förenad med öfvertagandet af köpslutet.

I förstnämnda afseende ber jag att utöfver hvad chefen för fortifikationen derutinnan yttrat få erinra, att i följd af det för arbetena å Vaberget antagna befästningssystem, som hufvudsakligen karakteriseras deraf att förutom grafvar jemväl platser för så väl kanoner som besättning skola i sjelfva berget nedsprängas, stort behof af utrymme för den undansprängda stenen uppkommer och att sådant ej kan beredas å den mark å Vaberget, som kronan för närvarande eger. Genom inköpet af den ifrågavarande egendomen, hvarest, på sätt chefen för fortifikationen redan upplyst, betydande terrängförändringar måste vidtagas, skulle tillfälle beredas att på ändamålsenligt sätt använda de omnämnda stora stenmassorna. Dessutom har den å Karlsborg förlagda sappörbataljonen städse varit i saknad af lämplig terräng för öfning i skogsrödning, uppförandet af tillfälliga befästningar och dylika arbeten, som i krig ofta måste förekomma. Förvärfvandet af säteriet Mossebo, hvarigenom kronan komme att förfoga öfver ett vidsträckt och till sin naturliga beskaffenhet synnerligen omvexlande jordområde, hvarest arbeten af nyssnämnda slag med lätthet kunna anordnas, skulle jemväl ur denna synpunkt vara af ganska stor betydelse.

Hvad frågan om risken angår, måste ihågkommas, att säkerhet för en årlig arrendeavgift utaf 1,800 kronor förefinnes; och då de ständiga utgifterna endast komma att utgöras af den till hypoteksföreningen utgående annuitet af 1,150 kronor, inses lätt, att tillgång utan svårighet bör kunna beredas så väl till det mindre, kontanta belopp, som för gäldandet af de i Augusti månad innevarande år förfallande intecknade skulderna erfordras, och till den reparation af mangården, hvilken enligt arrendekontraktet måste företagas, som ock till de öfriga tillfälliga utgifter, hvilka till äfventyrs kunna blifva af nöden. Det torde till och med kunna antagas för visst, att något öfverskott skall uppkomma, och lärers detsamma, som i grunden representerar räntan å den af svenska qvinnoföreningen lemnade gäfva, böra, i likhet med sjelfva kapitalet, disponeras till ändamål, som

stå i samband med befästningsarbetena å Vaberget. Att vid sådant förhållande egendomen bör öfverlemnas till disposition af arméförvaltningen, torde förstås af sig sjelft.

Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t tacktes äska Riksdagens medgifvande dertill,

att det rörande säteriet Mossebo 1 mantal, säteriet Nygård 1 mantal och frälsehemmanet Tomten $\frac{5}{72}$ mantal i Mölltorps socken af Vadsbo härad och Skaraborgs län enligt köpekontrakt den 16 sistlidne januari afslutade köp må, mot det till statsverket öfverlemnas det af svenska qvinnoföreningen till egendomarnes inköpande lemnade bidrag, få af staten öfvertagas,

samt att, vid bifall härtill, egendomarne må få öfverlätas till disposition af arméförvaltningen.»

Hans Maj:t Konungen, som förklarade sig vilja på nämnda vilkor till statsverket afstå ifrågavarande egendomar, behagade till denna departementschefens, af statsrådets öfrige ledamöter tillstyrkta hemställan lemna nådigt bifall; och skulle proposition i ämnet, sådan den finnes vid detta protokoll fogad, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo

O. E. Pauli.
